

Streszczenie popularnonaukowe

Definiowanie modeli przejścia od okresu wczesno- do środkowoislamskiego na obszarze południowej Transjordanii

Do niedawna przyjmowano, że okres między połową VIII a końcem XI wieku był czasem ewidentnego kryzysu osadnictwa na obszarze południowej Transjordanii. To przeświadczenie w dużej mierze wynikało z trudności w wyodrębnieniu materiału archeologicznego datowanego na okres panowania Abbasydów i Fatymidów. Ostatnie badania pokazują jednak, że duża część ceramiki ummajjadzkiej była użytkowana znacznie dłużej niż to początkowo przypuszczano, a ręcznie robiona ceramika niedekorowana i malowana przeważnie łączona z okresem między XII a XV wiekiem pojawiła się w regionie w XI a być może nawet w połowie X wieku. W konsekwencji w ostatnich latach archeolodzy byli w stanie częściowo uzupełnić luki w historii osadnictwa regionu. Niemniej jednak, cały czas można odnotować znaczącą dysproporcję w ilości stanowisk i potencjale demograficznym między okresem Abbasydzko-Fatymidzkim, a Ajjubidzko-Mameludzkim.

Niniejszy projekt ma na celu opracowanie niepublikowanego materiału z pięciu stanowisk archeologicznych leżących w regionie Wādī al-Hasā i Tafilah-Gharandal. W X i XI wieku obszar ten prawdopodobnie stanowił odrębną jednostkę administracyjną: al-Jibāl. Istotne wydaje się również, że w odniesieniu do kultury materialnej ma on charakter przejściowy. Uwidacznia się to w wzajemnym przenikaniu się cech zarówno północno, jak i południowo transjordańskich tradycji ceramicznych.

Opracowanie tego materiału pozwoli więc nie tylko wgląd w lokalny repertuar kultury materialnej, ale również na pełniejsze poznanie charakteru osadnictwa regionu w okresie od trzęsienia ziemi w 749 roku, aż do przybycia Krzyżowców na teren południowego Lewantu. Bez wątpienia był to czas istotnych przemian w obrębie kultury materialnej, który nie został jak dotąd w pełni rozpoznany. Przede wszystkim można zaobserwować stopniowe zanikanie długowiecznych tradycji antycznych, których ostatnie przejawy widoczne były w obrębie naczyń transportowych i użytkowych, i pojawienie się importów z innych części świata islamskiego oraz wyrobów nimi inspirowanych. Jednocześnie wyodrębnić można szereg lokalnych innowacji zachodzących przede wszystkim w obrębie ceramiki użytkowej. Za najważniejszy przełom bez wątpienia należy uznać jednak powrót społeczności wiejskich do tradycji wytwarzania ceramiki ręcznie robionej. W południowej Transjordanii zjawisko to zostało zapoczątkowane już w XI a być może nawet w X wieku i miało początkowo bardziej intensywny charakter niż w innych częściach Lewantu.

Proponowany projekt ma na celu zobrazować charakter tych przemian na stanowiskach reprezentujących różne typy osadnicze. Dodatkowo istotne wydaje się by wyodrębnić lokalne modele produkcji i dystrybucji różnych typów ceramiki. Aby to osiągnąć ewidencja z Khirbat edh-Dharih, Gharandal, at-Tuwāna, Shuqayra al-Gharbiyya oraz Ruwāth zostanie szczegółowo przeanalizowana z uwzględnieniem metod chrono-typologicznych i statystycznych. Standardowe archeologiczne opracowanie materiału ceramicznego zostanie dodatkowo wzbogacone o analizy archeometryczne składu chemicznego i mineralogicznego. Ponadto celem projektu jest również spojrzenie na dostępną ewidencję z szerszego punktu widzenia by przedstawić nowy i uaktualniony obraz rozwoju osadnictwa środkowej i południowej Transjordanii między połową VIII a XI wieku. W czasie realizacji projektu przewidziane są ograniczone działania polowe na stanowisku Ruwāth oraz udział w misji archeologicznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w at-Tuwāna.